

Kapitán jezd. Emil F r i c:

Podmínky technické výkonnosti jezdeckva.

Jezdeckvo neselhalo ve světové válce jen strategicky a takticky: zklamalo také technicky. Dnes, kdy zmotorisované jezdeckvo čekají na bojišti četné úkoly, je přirozené, že studium jezdeckva náleží ve všech armádách k požadavkům prvního řádu; hledají se způsoby jeho nejlepšího použití s vyvarováním se všech chyb a materiálních nedostatků, jimiž tato zbraň za války nejvíce trpěla. Strategické využití jezdeckva spadá do oblasti hlavního velení; taktické použití jest již zájmem také velitelů nižších — v podrobnostech vlastně záleží hlavně na nich — a technická stránka použití jezdeckva, základ to veškerých koncepcí strategických i taktických, je v rukou všech jezdců bez výjimky, od důstojníka k poslednímu jezdcovi. Všimněme si proto podmínek, nezbytných k splnění jezdeckých úkolů.

Předně je třeba si uvědomit, že se výkony dnešního jezdeckva proti r. 1914 téměř zdvojnásobily. Byl-li před válkou 50km denní pochod nejvyšším průměrem, pochoduje se dnes 70 až 80 km; u jednotlivců a hlídek dosahuje denní výkon často 100 km. Za tyto výkony si náš skromný vojen-

ský kůň zasluhuje uznání a je namístě, uvažujeme-li, jak mu jeho těžkou práci ulehčit.

Na výkonnost koně má vliv předně stupeň jezdeckého výcviku vojina, jezdecký postroj s polním zatížením a péče o koně; k tomu ovšem patří vydávání rozumných, t. j. splnitelných rozkazů.

Jezdecký výcvik vojína. — Zkušenost učí, že dva nestejně dobří jezdci téhož koně nestejně namáhají; dobrý jezdec si s koněm rozumí, vyhoví mu (sed, vedení, tempo, půda) a může od něho očekávat značný výkon. Naproti tomu jezdec, který těchto vlastností v žádoucí míře nemá, unaví koně již v půli cesty. Tento poznatek, jistě všem jezdcům známý, připouští určitě odpovědět na dosud — bohužel — vyskytující se otázku, má-li totiž dnešní jezdec být technicky na té výši jako jezdec předválečný. Odpověď zní: Dnešní jezdec musí umět jezdit, t. j. používat svého koně nejméně tak dobře, jako se to vyžadovalo od jezdce z r. 1914. Způsob jezdeckého boje vyžaduje pohyby terénem buď ve skupinkách nebo jednotlivě, a to může splnit jen jezdec velmi dobře vycvičený.

Jde o to, jak takového jezdce dostat. Bez zvláštního rozvinování ekvitačních problémů lze považovat za zcela nezvratný fakt, že není jezdecké metody, směru nebo školy, která by z nováčka udělala jezdce obratem ruky, t. j. v krátkém čase a bez jakékoli námahy. Nutno to zdůraznit proto, že jsou určité rozpory v názorech o způsobu jezdeckého výcviku podle našich předpisů proti t. zv. ježdění přirozenému, nazývanému též školou italskou. V podstatě jde všem metodám o jedno, totiž dát jezdci dobrý sed a tím mu umožnit vliv na koně, neboli naučiti nováčka koně ovládat. To je základ a cíl, který je všem metodám a školám společný. Tu pak konstatujeme, že naše předpisy po této stránce všem požadavkům na dnešního jezdce kladeným plně vyhovují; kde se úspěch nedostavil, není vinen předpis, nýbrž jeho vykonavatelé, instruktoři. To, co se nazývá „ježděním přirozeným“ — ostatně správnost tohoto termínu je sporná, neboť v čem je naše ježdění nepřirozené? — líčí se obvykle barvami velmi růžovými, takže skvělý výsledek zdá se nad očekávání blízký. Avšak není tomu tak, neboť fyzická podstata: člověk a kůň jsou materiálem všech metod, a proto i potíže jsou tedy všude stejné.

Způsob našeho jezdeckého výcviku tedy vyhovuje; avšak chyba je v tom, že se většina našich jezdců nedocvičí, zvláště pro nedostatek koní. Zavedení dvouleté služby je zvláště pro jezdecko nadmíru důležité a pro jeho dobré využití značí mez k lepšímu. Těchto dvou let nutno plně využít a přinesou nám skutečný prospěch jen tehdy, bude-li jezdec plná dvě léta sloužit v sedle.

Jak bylo řečeno, závisí výkonnost koně zvláště na způsobu ježdění; možno mluvit o kultuře ježdění, která ve vojenském ježdění bude tehdy správná, povede-li k hospodárnosti ve využívání sil koní. K tomu kromě výcviku stačí předně dobrá vůle jezdce a pozornost na to, co dělá; jezdím-li nesprávně, t. j. přepjatým tempem, po špatných cestách, třebaže je možnost využít cesty lepší a p., ničím svého koně a své zbrani prokazují službu věru špatnou. Kde pro hospodárné ježdění není dobré vůle a pochopení, třeba je vynutit! Správné ježdění je jednou z předních ctností jezdce a je dokladem jak smyslu pro koně, tak i pochopení pro úkol.

O výcviku jezdce třeba uvažovat v souvislosti s kvalitou koně; jezdce vycvičíme dobře jen na dobrém koni. Ráz naší služby, který se někdy vlivem nesprávně pochopeného požadavku úsilí ve výcviku podobá chvatu,

zhusta znesnadňuje, aby se kůň stal předmětem opravdového porozumění. Jinak je tomu na př. v Německu; v německé eskadroně je výcvik organizován takto: Nováčci tvoří několik skupin a mají nejlépe příježděné starší koně. Předpis zdůrazňuje, že jen na svěžích, dobře příježděných a správně se nesoucích koních můžeme nováčka dobře vycvičit; na koních unavených, opotřebovaných a jdoucích bez kmihu půjde to ztěžka a výsledek se projeví ve výcviku. Remonty jsou rozděleny podle ročníků a podle dosaženého stupně výcviku a jezdí je nejlepší jezdci. Mladší, dobře stavění a nejlépe příježdění koně tvoří opět zvláštní skupinu a jsou elitou eskadrony. Remonty se do služby zařadují individuálně po dvouletém výcviku; předpis nařizuje, že v prvním roce řadové služby nutno s mladými koňmi zacházet velmi opatrně a šetřit jich, aby se předčasně neopotřebovali. Do manévrů mohou být vzati jen někteří, a to výhradně se svolením velitele pluku. V průzkumné službě se jich v prvním roce po zařazení vůbec používat nesmí. Před naučením prohlíží velitel pluku všechna oddělení osobně; předpis ve snaze zdůraznit opravdu věcnou, odbornou stránku této prohlídky varuje před ukvapením a snahou způsobit jen „dobrý dojem“, jak tomu bývá obyčejně u jiných komisních prohlídek.

Z těchto ustanovení vidíme, že kůň je předmětem přísně odborné péče, pracuje se vskutku individuálně a s pochopením; zcela správně zdůrazňuje, že zařazení mladého koně ještě neznamena, že může být vzat do plné práce, stejně s koňmi starými, bez náležitého přechodu. V tom se dopouštíme u nás často chyb, tím těžších, že prameny doplňování našich koní jsou proti poměrům v Německu velmi omezené; následek — mnoho koní předčasně opotřebovaných — musí se pak ovšem projevit.

K technické zdatnosti trupy náleží také manipulace s náručními koňmi. Náruční koně musí být na bojišti rozptýleni a skryti (pozorování, palba); to vyžaduje, aby skupiny náručních koní byly pohyblivé, pružné. Náš způsob vedení náručních koní tuto podmínku nesplňuje dosti uspokojivě; vedení koní těžko průchodným terénem při čtyřkóvěmu systému je velmi nesnadné, nehledě k tomu, že je-li zasažen jeden z vedených koní, bude to mít, zvláště v palbě, za následek ztracení celé trojice, neboť chladnokrevnost vodiče nemusí být vždycky zaručena. Spíše by vyhovoval systém trojice, na př. vodič má na každé straně po jednom koni, z nichž levý je jednoduchým způsobem připoután ke koni jeho, pravého vede; je-li jeden z nich zasažen a neschopen pochodu, snadno se ho zbaví a ostatní zachrání. Tím se počet mužstva pro pěší boj sice o něco zmenší; to však může vyvážit třetí kulomet, nesený střelcem na zádech, který čtětě přidělíme. Bezpečnost a pohyblivost náručních koní jistě za tuto oběť stojí.

Na jednu závažnou okolnost zřídka pomýšlíme: Je to ochrana koní proti plynu. Vážné vojenské autority všech armád tvrdí, že to bude plyn, který jezdecko ze zápasu definitivně vyřadí. Kůň sice odolává plynu déle nežli člověk, ale to má také své hranice. Nemáme však dosud ochranného prostředku, alespoň trupa ho nezná a necvičí s ním; je nemyslitelné, aby chom se na bojišti objevili bez něho.

Postroj a polní zatížení. Úspěch každé jezdecké akce závisí na rychlosti v provedení, což je v přímém poměru k zatížení koně a muže. Po válce se ve všech armádách volá po snížení zatížení pěšáka; nesmíme však při tom zapomenout na koně, který s člověkem snáší týž osud.

Řadový jezdecký kůň nese při plném zanižení i s jezdcem břemeno přibližně 150 kg; požadovaná denní práce v poli je v podstatě vytrvalostní, distanční jízda. Má-li kůň tuto práci vykonat a zůstat svěží pro příští dny,

nutno jej zbavit všeho, co jej v plné výkonnosti omezuje, t. j. především snížit jeho zatížení. Další práci a stoupající únavou se každý kilogram váhy skoro zdvojnásobuje. Mírové zkušenosti nikdy nemohou podat objektivní důkaz toho, v jaké míře se toto zatížení na výkonnost trupy za války projeví. I když výkony koní v manévrech vzbuzují podiv, nelze přehlížet, že celý rok pravidelně živený a trenovaný kůň několikadenní námahu snese bez okamžité viditelných nepříznivých následků. To se však určitě změní v neprospěch koně, až bude vydán tvrdým podmínkám života v poli, nepravidelnému a často nedostačujícímu krmení, odpočinku a ošetření. Přidejme k tomu jezdece-záložníka a záložního koně a netřeba obraz dokreslovat.

Dnešní polní zatížení, zvětšené nadto po válce o mnoho předmětů výzbroje (přílba, plynová maska, lopatka, ruční granát, zvýšená dávka střeliva, bodák, někde i různá pouzdra na vlajky a signalizační terče a p.) má původ v dobách, kdy polní armády byly několik dní většinou odkázány na ty zásoby, které kůň a muž nesl. Dopravní prostředky, komunikace a organisace týlu nebyly takové, aby předměty denní potřeby, zvláště proviant a střelivo, mohly dodat spolehlivě a zavčas. Veškerá doprava uvnitř operačních jednotek a do zavedení železnice i do týlu byla odkázána na koňský potah. Ježto se požadavek pohyblivosti vojsk zvětšoval, byla snaha zbavit trupu všeho, co by ji brzdilo, a to byly zejména povozy, trény. Byla proto snaha rozdělit materiál denní i pravidelné potřeby na muže a na koně, jejichž zatížení podle tehdejších podmínek boje mělo tak značný význam. Tím se mělo ulehčiti beztoho již dosti početnému vozatajstvu, jehož další rozmnožení bylo nežádoucí, neměla-li být jeho pohyblivost zmenšena.

Dnešní dopravní a zásobovací poměry jsou však již jiné a dovolují rozdělit materiál na živou sílu, na bojišti tak cennou, daleko hospodárnější. Hojnost komunikací a velmi výkonných dopravních prostředků (železnice, auta, letectvo) umožňuje cirkulaci uvnitř bojových jednotek a spojení s týlem do té míry, že se mnohé předměty, jež se dosud nesou na sedle, mohou dodat teprve podle potřeby. To ovšem značí citelné odlehčení a tím zvýšení výkonů a pohyblivosti bojových jednotek.

V čem možno ulehčit? Výzbroj zmenšit nelze, spíše lze se připravit na to, že její váha bude zvětšena (větší příděl střeliva u jednotek průzkumných, plynová maska pro koně); odstranit možno přílbu, která se zrodila v zákopech. Nezbyvá než snížit váhu ostatních předmětů, které kůň nese, t. j. postroje a balení.

Bereme v úvahu sedlo vz. 34 v předpokladu, že v nejbližší době bude zavedeno všeobecně:

Váha sedla vz. 34 je 22 kg, úplně nabalené sedlo váží 37 kg; odebráním různých předmětů (i přílby) lze tuto váhu přibližně snížit asi o 12 kg; pro možné její zvýšení (z. d. potravin, oves, ruč. granát, střelivo) zajistíme si asi 2 kg, takže takto nabalené sedlo bude vážit přibližně 27 kg, což je o plných 10 kg méně nežli při plném balení a jen o 5 kg více nežli při sedlání lehkém. Takové ulehčení má již význam dosti značný. V takto zredukovaném balení zůstanou tyto předměty nezbytné potřeby: Brašna s 45 náboji, s jídelním nádobím, příborem a ovesníkem, celkem asi 2 kg; brašna s podkovami asi 1 kg, t. j. na pravé straně přibližně 3 kg. Je-li na levé straně šavle (asi 2 kg), jeví se rozdíl 1 kg, což je celkem bezvýznamné a může být vyváženo chlebíkem se z. d. potravin, který bude mít jezdec zavěšen na levém boku. Otázka je, zda je v letním období vždycky nutno balit plášť, zvláště můžeme-li předpokládat, že úkol potrva jen přes den. I když plášť nabalíme,

zvýší se váha asi o 2.5 kg; úspora bude stále ještě asi 7.5 kg a i to třeba s povděkem přijmout.

Takovéto lehké balení bude mít veliký význam zvláště pro jednotky s úkoly, jichž splnění vyžaduje krajního vypětí sil koní (průzkumné hlídky, přezvědň a smíšené přezvědň oddíly). Předměty z balení vyňaté jsou sice v poli potřebné, avšak může jich být použito až v době klidu; výkonost jednotky nijak neohrozí, spíše ji ohrozí únava koní a nedostatek střeliva, kterého nemohly pro beztoho již značné zatížení vzít více. Ve vybavení muže prádlem a p. nemusíme být příliš úzkostliví; zkušenost učí, že se domněle nepostradatelné věci postrádaly v těžkých chvílích nejlépe, jen když měl voják v ruce zbraň a dostatek střeliva.

Závažnost věci zasluhuje, aby se vykonaly pokusy. V závěrečných cvičeních může být na př. průzkumným jednotkám (PO., SPO.) jedné strany v naznačeném rozsahu odlehčeno. Výsledek by přinesl jistě cenné poznatky; bylo by zajímavé zjistit, kolik koní na obou stranách musilo být po skončení úkolu provedeného za přibližně stejných terénních podmínek, z bojových jednotek odsunuto jak pro otlaky, tak i pro celkovou kondici. Zcela nepochybně možno připustiti, že by stav koňstva jednotek s lehkým balením byl určitě o 30 až 50% lepší. Co to pro trupu znamená, netřeba dokazovat. Ve větším měřítku by se dalo odlehčení ve výstroji vyzkoušet u všech jednotek jezdeckta téže strany, při čemž by se studovala otázka přísunu odložených potřeb s hlediska vyššího velení.

Možno očekávat, že se návrh na radikální zmenšení balení setká s jistou nedůvěrou a námitkami, neboť jsme již příliš zvyklí všemožnému pohodlí. Pokud se tyto námitky vztahují na pohodlí, soběstačnost a snad hygienu mužstva, možno poukázat na př. na zkušenosti ze závěrečných cvičení, při nichž nic nežli proviant přichází mužstvu vhod, neboť na jiné (mytí, převlékání atd.) nezbyvá času. A z toho dosud nikdo nezemřel; ovšem, po třech hlavních manévrových dnech přijde opět klid, vojska se ubytují a dopřejí si pohodlí. Stejně však v poli nemůže být týž oddíl příliš dlouho udržován v maximu námahy a musí také dostat odpočinek. To bude vhodná chvíle, kdy se všechny potřebné věci jednotce dodají.

Otázka přísunu věcí z balení vyňatých se nezdá rovněž nikterak nepřekonatelná. Je na dobré organizaci, která by se postarala o dočasné uložení a převoz těchto věcí. Krátký příklad nám celý postup objasní:

Přezvědný oddíl o 200 koních, 250 mužích a 6 motorových vozidlech před odchodem na průzkum nakrmí a vydá stravu; muž vezme jen z. d. potraviny, pro koně (ne vždycky) ovsu asi 1 až 2 kg. Motorová vozidla vezmou zásobu pohonných hmot podle vlastní potřeby, vzhledem na možné příští doplnění, což stanoví rozkaz. Během dne oddíl krmit ani vydávat stravu nemůže; to bude lze provést až v noci. Velitelství, které je o situaci oddílu zpraveno, provede v noci zásobení. Na krmivo pro koně (večerní a ranní, celkem asi 1.200 kg; sena asi 800 kg) v množství asi 2 tun, na střelivo, které se bude musit doplnit v celé denní dávce) a jiné potřeby zcela stačí lehké nákladní auto. Potraviny (teplá strava) bude dovezena v převozně kuchyni, která bude na pneumatikách a tažena autem. O doplnění pohonných hmot motorových vozidel netřeba uvažovat, ježto je na přísunu proviantu nezávislé.

Nebude-li možné oddíl zásobovat autem (v horách, v lesích, byl-li odříznut a p.), dodají proviant letouny; věc, která není nikterak nová, sledujeme-li pokusy v cizině, zvláště zásobování vojsk v koloniích.

Ztracení jednotlivci a hlídky, které se v noci zásobovat nemohou, musí si pomoci sami buď rekvisicí (krmivo) nebo koně napasou. K takovým příhodám dojde vždycky.

Všecky uvedené důvody mluví pro to, abychom se rozhodli pro jedno z dvojího. Máme-li volit mezi svěžími a tudíž velmi výkonnými koňmi, na druhé straně pak „pohodlím“, rozhodneme se jistě pro to první.

Pokud pak jde o potíže materiální, t. j. o potřebu dopravních prostředků, stojí za uvážení, je-li výhodnější bojové jednotky značným zatížením v pohyblivosti omezit či oslabit je, nebo dát vyšší jezdecké jednotce o několik nákladních aut více. Vše záleží na dobré organizaci.

Péče o koně. Válečné statistiky uhynulých nebo za služby dočasně vyřazených koní přinášejí překvapující poznatky, že totiž ztráty na koních zaviněné nedostatečnou péčí daleko převyšují ztráty způsobené nepřátelskými zbraněmi. Především sluší sem počítat následky nevhodného postroje. Po této stránce uvádí mj. jez. Kuhn ve VR. čís. 4/1935 odstrašující příklad z rak.-uh. jezdeckta. Práví: „Z četných otačených koní divise (pozn.: 8. jez. divise na ruské frontě r. 1914) byla — jak počet jich ohrožoval pochodovou schopnost trénu — tvořena skupina pod velením záložního důstojníka. Neměl ani zvěrolékaře, ani podkovářského mistra a brzy také ani nábojů, aby koně odstřelil. Nebylo kuchyně, ani píce a jako sarančata přepadávali tento oddíl vesnice. Měl až 1000 koní a vyléčilo se jich jen asi 200 (!). Ostatní věrní naši druhové čtyřnoží, tak těžko cvičení, našli osud někde za humny rusínských vesniček.“

Tato připomínka není pro nás bez významu, neboť, jak ze zkušenosti víme, vyskytují se otlaky dosud a u některých jednotek poměrně dosti. Sedlo vz. 34 dává v tomto směru jisté naděje, avšak tuto věc nesmíme pustit se zřetele, neboť jsme dosud odkázáni na starší vzory sedel. Nebezpečí otlaků zmenší kromě dobrého sedla hlavně dobrý jezdecký výcvik vojína, kázeň a úzkostlivá péče o koně (přesedlání, oddech, do příkrých svahů a s kopce pochod s koňmi na ruce).

Byla o tom již zmínka, že k péči o koně, která směřuje k uchování koní ve službě co nejdéle, náleží mezi jiným také způsob ježdění. Dnes se má namnoze za to, že hlavními, t. j. nejvíce užívanými chody ve službě v poli je klus a cval. Podobně jako před válkou jezdec, který kteroukoliv úlohu neřešil třeba bezhlavým a k neúspěchu předem odsouzeným útokem s šavlí v pěstí, nebyl považován za skutečného kavalieristu, tak také dnes jezdcí, kteří poukazují na nutnost se silami koní lépe hospodařit, nebývají namnoze v oblíbě. A přece opět zkušenost poučuje o tom, že již druhý den válečných akcí byli koně tak unaveni, že bylo vůbec zakázáno cválat a klusat se smělo málo a toliko na rozkaz. Vyšších chodů můžeme používat poskrovnou a jen v situacích nebezpečných (v palbě) nebo jde-li o rozhodující akci, závislou hlavně na čase, na rychlosti provedení. Ostré ježdění stůj co stůj nesmí však v jednotkách zapustit kořeny.

Všeobecně nutno poukázat na to, že jízdy krokem se u nás málo a skoro nerado používá; tak na př. pochody do východiště ke cvičení a návrat ze cvičení do kasáren se děje ve většině případů klusem. To není správná výchova jezdců; tím dáváme jezdcí příklad, jako by nám bylo jedno, v jakém stavu koně cvičení zahájí a provedou a v jakém stavu se vrátí do kasáren. Přepjaté tempo na tvrdých cestách, roztržené pochodové proudy a překočné dojíždějící jezdcí, kteří ztratili vzdálenost, jsou toho žalostným dokladem. Takovýmto zacházením opotřebíme a zničíme do roka velmi mnoho cenných koní; to platí ovšem všeobecně, kde se koní k ježdění používá,

není to vadou jen jedné zbraně. Úroveň služebního ježdění nutno od základů zvýšit, neboť tím využijeme sil našich koní nejlépe.

Stejně zasluhuje zmínky t. zv. otužování koní, které je velmi žádoucí, avšak jen, je-li prováděno odborně. Není otužování a trenování koní, vyčerpáváme-li je soustavně dlouhými pochody, cvičeními, nebo necháme-li je často hladovět a žíznit anebo postavíme-li je přes den na tvrdou dlažbu a na žhavé slunce (t. zv. „letní stáje“). Takovéto „otužování“ prováděné stále je vlastně podrobování koní nejvyšším výkonům, požadavkům. Zapomíná se, že živý organismus, udržovaný stále v napětí, musí časem ochabnout, stejně jako motor z pevného kovu po ujetých tisícovkách kilometrů časem vysazuje a konečně vypoví dech. Hranice, až kam lze v treningu koní jít, aby si organismus stále ještě zachoval možnost vzestupu, zvýšení výkonu (což je v podstatě smysl jakéhokoli treningu), lze při různých odborných znalostech povolaných činitelů těžko nalézt, lépe říkajíc, vycítit. Méně škody jistě způsobí ten, kdo je si této obtíže vědom a spokojí se raději málem; zdravý a zachovalý organismus se pak vždycky přizpůsobí, je-li námaha poněkud větší. Trenér závodních koní také nemůže své svěřence udržovat stále v plné práci a v maximu výkonu; naše povolání má s ním po této stránce dosti podobného. Zůstane pravdou, že jízda koňmo, třeba i ve vojenských řadách a se zbraněmi, je v podstatě sportem. Šťastné jezdectvo, kde toto přesvědčení proniklo a stalo se tradicí.

Že k péči o koně náleží krmení, napájení, čištění a ustájení, je samozřejmé; kůň bude nám sloužit potud, dokud mu poskytneme vše, co mu patří. Jezdec musí v péči o koně jít ruku v ruce s veterinářem; sebe lépe organisovaná veterinářská služba, metody léčení a způsob odsunu nemocných koní k léčení nepomůže, nebude-li trupa proniknuta pevným přesvědčením o nezbytnosti přímo úzkostlivé péče o naše čtyřnohé kamarády, jejichž výcvik vyžaduje tolik obětí. Nemáme takové zdroje dobrých koní, abychom si v této věci mohli dovolit i sebe menší riziko.

Po válce postavili v Anglii válečnému koni velmi symbolický pomník: Jezdec před svým koněm klečí a podává mu vodu. Je to krásný symbol vděku člověka k tvor, který společně s ním trpěl, bojoval a zvítězil. Stejně zajímavá je pocta, již vojenskému koni prokázali v Budapešti: Seřadění koně celého husarského pluku, vedení jezdci, defilovali před sochou koně, umístěnou v nádvoří kasáren.

Tam, kde váže ke koni vřelý poměr a láska jeho jezdce, lehce se výkony zdvojnásobí.

